

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeleelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Taal in het kwadraat: Kinderen met TOS beter begrijpen

Constance Vissers, Jet Isarin, Daan Hermans & Ina Jekeli (2021)
Huizen: Uitgeverij Pica, 140 pp.,
ISBN 9789492525871

► Willem S. Eikelboom

Het is bijzonder om te zien hoe kinderen in staat zijn om zich in drie jaar tijd hun moedertaal eigen te maken. Maar bij kinderen met een taalontwikkelingsstoornis (TOS) gaat dit niet zo soepel. Kinderen met TOS ondervinden logischerwijs problemen in de communicatie met anderen, maar er lijken ook vaak stoornissen te zijn in andere cognitieve domeinen en er is niet zelden sprake van bijkomende sociaal-emotionele problemen. Aangezien TOS bij een aanzienlijk deel van de kinderen voorkomt (naar schatting 5%) en het een heterogene groep met multidimensionale problematiek betreft waar nog weinig over bekend is, hebben de auteurs dit boek geschreven om professionals in het onderwijs en de zorg te ondersteunen bij de omgang met kinderen met TOS. Dit boek beschrijft TOS door een neuropsychologische bril, vanuit het model waarin taal met zichzelf vermenigvuldigd wordt: innerlijke taal x sociale taal = taal²

Het boek begint met de introductie van de begrippen 'taal' en 'communicatie' en beschrijft wanneer men spreekt van een TOS. Hierbij valt op hoe er speciale aandacht is voor de consequenties van TOS voor de participatie in de samenleving. Vervolgens worden de verschillende taal-domeinen beschreven waar stoornissen in gezien kunnen worden bij TOS. De auteurs

beschrijven helder hoe taalstoornissen bij kinderen met TOS kunnen leiden tot problemen in de sociale en emotionele ontwikkeling. Ondanks dat beperkingen in de taal kunnen worden verholpen door intensieve behandelingen, kunnen sociaal-emotionele problemen blijven bestaan. Dit laat zien dat de sociaal-emotionele problemen een integraal onderdeel vormen van TOS en TOS daarmee meer is dan stoornissen in de taalproductie en/of in het taalbegrip, iets wat een belangrijk speerpunt vormt van dit boek.

Vervolgens wordt er in hoofdstuk 2 ingegaan op het neuropsychologische perspectief. Dit perspectief veronderstelt dat het gedrag dat kinderen met TOS laten zien, wordt beïnvloed door cognitieve processen waar de hersenfuncties aan ten grondslag liggen. In dit perspectief is er ook aandacht voor het ontwikkelingsniveau en omgevingsfactoren. De auteurs laten zien dat dit model het mogelijk maakt om de problemen op het gedragsniveau (beperkingen in communicatie) beter te begrijpen en hierbij verder te kijken dan de taalstoornis.

In de volgende drie hoofdstukken beschrijven de auteurs de drie belangrijkste cognitieve domeinen die betrokken zijn bij TOS, te weten executief functioneren, Theory of Mind en innerlijke taal. Hierbij wordt telkens beschreven in welke mate deze cognitieve domeinen zijn aangedaan bij kinderen en jongeren met TOS en hoe deze vervolgens samenhangen met de problemen in de taal. Hierbij worden er tevens adviezen gegeven hoe professionals kinderen met TOS kunnen ondersteunen in de problemen die bijvoorbeeld gezien worden in het werkgeheugen of cognitieve Theory of Mind. Boeiend is het hoofdstuk over innerlijke taal, waarin de auteurs laten zien

dat de taalproblemen die gezien worden bij kinderen met TOS niet alleen leiden tot moeilijkheden in de communicatie met anderen, maar ook tot problemen in de communicatie met zichzelf. Dit heeft ernstige gevolgen voor het mentaliseren en de zelfregulatie bij kinderen met TOS.

Er is tevens een hoofdstuk gewijd aan TOS in opvoeding en onderwijs. Hierin wordt besproken welke competenties we van kinderen in het dagelijks leven verwachten en hoe kinderen met TOS hier moeite mee hebben. Er wordt stilgestaan bij hoe sensitief-responsief opvoeden en onderwijzen kinderen met TOS kan helpen in het ontwikkelen van zelfregulatie en mentaliserend vermogen. Dit hoofdstuk staat vol met tips en adviezen voor ouders en leerkrachten.

Het boek besluit met een uitvoerige casusbeschrijving van een jongen met TOS waarin de besproken thema's nogmaals worden geïllustreerd.

Het boek is verrijkt met quotes van kinderen met TOS. Deze quotes laten zien welke impact moeilijkheden in taalproductie en/of taalbegrip hebben op de communicatie met anderen en ook welke invloed deze beperkingen hebben op hun sociale contacten en gevoelsleven. Daarbij is het boeiend om te zien hoe de auteurs door het boek heen concepten zoals 'taal', 'communicatie' en 'innerlijke taal' tevens vanuit filosofisch perspectief benaderen. Al met al is het boek een aanrader voor zorgprofessionals en leerkrachten die met kinderen met TOS werken, maar het boek is ook toegankelijk voor ouders van kinderen met TOS.

Ga toch weg! Behandeling van ziekte-inzicht bij hersenletsel

Arno Prinsen (2019)

Utrecht: BreinDok, 63 pp.,

ISBN 978-94-92649-07-2

► **Willem S. Eikelboom**

Hersenletsel kan leiden tot ernstige cognitieve stoornissen en beperkingen in het dagelijks leven. Toch ervaart een substantieel deel van de mensen met hersenletsel zelf minder of helemaal geen problemen. Veel neuropsychologen zullen herkennen dat de diagnostiek en behandeling van deze groep cliënten moeizaam is. Daarom is het mooi om te zien dat dit boek speciale aandacht schenkt aan deze problematiek. De auteur van dit boek wil hulpverleners die werken in de zorg voor mensen met hersenletsel informeren over beperkt ziekte-inzicht en handvatten bieden bij de diagnostiek en behandeling van ziekte-inzicht bij hersenletsel.

Door het boek heen wordt een indeling gehanteerd van drie typen cliënten met verschillende mate van ziektebesef en ziekte-inzicht: 1) de 'voorbijganger' ervaart geen problemen en heeft derhalve geen hulpvraag; 2) de 'zoeker' heeft besef van het bestaan van de problemen, maar geen inzicht in de relatie tussen deze problemen en het hersenletsel, waardoor er geen werkbare hulpvraag is; 3) de 'klant' ervaart problemen, ziet de samenhang met het hersenletsel en heeft een werkbare hulpvraag. Vanzelfsprekend richt het boek zich voornamelijk op de 'voorbijganger' en de 'zoeker'.

Na de introductie van deze driedeling worden mogelijke oorzaken van verminderd ziekte-inzicht besproken. Ten eerste kunnen cognitieve stoornissen zoals geheugenproblemen, verminderde aandacht en